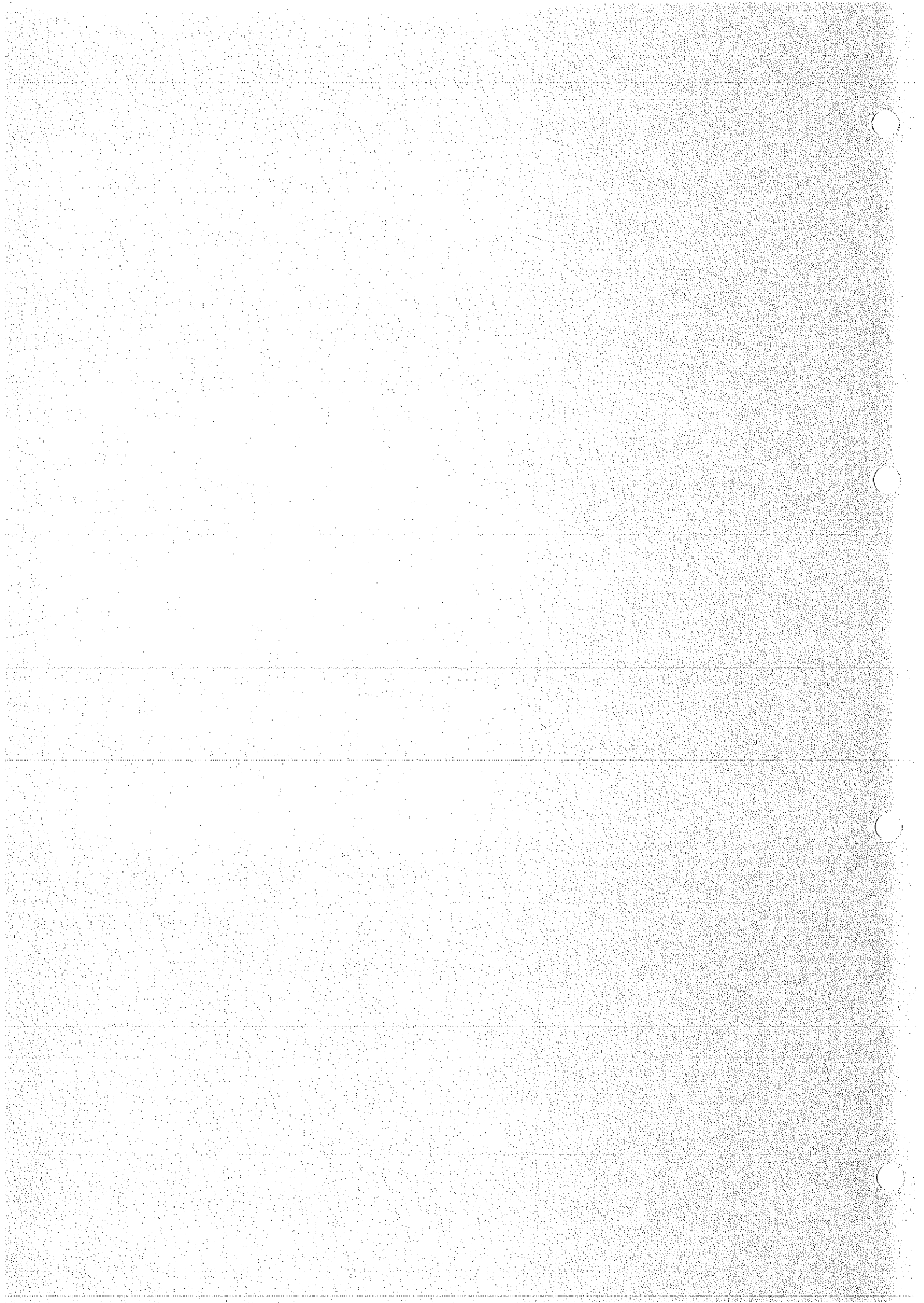

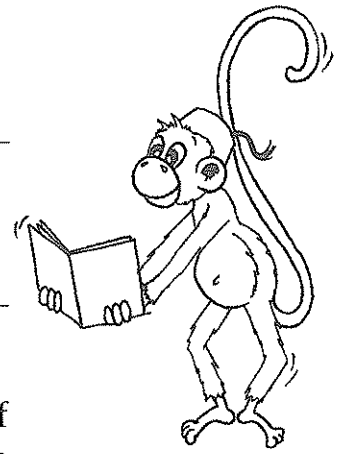
Hoofdstuk 8

**Controleren leesbegrip
en
bijstellen van verwachtingen**

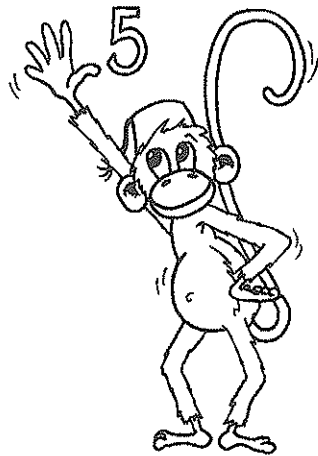
Les 1

Blijven controleren

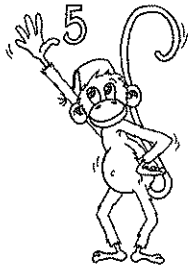
We hebben geleerd dat je voor je begint met lezen, je jezelf een aantal vragen kunt stellen. Deze vragen helpen je om je voor te bereiden op het lezen. Zo is het makkelijker om een tekst te begrijpen.

Weet je nog welke vragen je jezelf moet stellen?
Schrijf ze hieronder nog maar eens op:

1.
2. EN
3.
4.
5.

Lees nu de volgende tekst. Bereid je goed voor op het lezen. Stel jezelf de vijf vragen. Schrijf de antwoorden op die vragen dit keer ook op!

6.
7. en
8.
9.
10.

De wedstrijd.

'Nu!' Oma geeft het startsein als de deuren van de lift dichtgaan. Marcel en Claudia hollen de trap op. Oma zit in de lift. Met zijn drieën houden ze een wedstrijd wie als eerste boven is. Claudia neemt twee treden tegelijk. Zij wil winnen. Marcel heeft er eigenlijk geen zin in, maar oma zei dat hij ook mee moest doen. Na een paar treden is Claudia al ver boven hem. Die haalt hij nooit meer in. Marcel klimt in een rustig tempo naar boven. Als Claudia boven aankomt, staat oma haar breed lachend op te wachten. 'Ik heb lekker gewonnen,' plaagt ze. Claudia hijgt zo, dat ze het nauwelijks hoort. Even later komt Marcel uit het trappenhuis. 'Wie van jullie heeft er gewonnen?' vraagt hij. 'Dat kun je toch wel zien,' zegt oma vlug. 'Claudia heeft gewonnen, zij staat er nog van te hijgen.' En ze geeft Claudia een knipoog die Marcel niet ziet.

Omdat Marcel tree voor tree naar boven klimt, duurt het lang voordat hij tien verdiepingen hoger is. Claudia is snel boven door grote sprongen te maken op de trap. Ze gebruikt in een paar minuten al haar energie om boven te komen. Zo levert ze veel meer kracht dan Marcel. De motor van de lift levert nog meer kracht dan Claudia. Die kracht is zo groot, dat oma binnen een minuut boven is. Machines, zoals een lift, leveren veel meer kracht dan mensen dat kunnen. Daarom hebben mensen machines uitgevonden. Het werk gaat sneller. Zwaar werk hoeven ze niet meer zelf te doen en ze worden minder moe.

Energie (die bijvoorbeeld nodig is om Marcel en Claudia en oma naar boven te brengen) komt uit brandstoffen. Brandstoffen bevatten energie die kan worden omgezet in een beweging. Zowel door mensen als door machines. De energie voor mensen kan komen uit een paar flinke boterhammen. Voor een machine kan dat bijvoorbeeld komen uit elektriciteit. Hoe sneller de energie vrijkomt, hoe groter de kracht is die een mens of machine levert.

(Uit: Akker, 1997)

11. Voordat je begon met lezen dacht je vast dat dit een verhaalttekst zou zijn.
Denk je dat nu nog steeds?
-

Als je voor het lezen naar deze tekst kijkt, lijkt het net een verhaalttekst. In het begin is het eigenlijk ook een verhaaltje. Als je dan verder leest, merk je dat het toch een leer- of weettekst is. Halverwege de tekst moet je dus eigenlijk je verwachtingen veranderen. Anders kan het zijn dat je het begin van een tekst nog wel snapt, maar je er daarna niets meer van begrijpt. Dus om een tekst goed te begrijpen, moet je jezelf af en toe vragen blijven stellen.

*Door het stellen van vragen vóór het lezen kun je een tekst goed begrijpen.
Tijdens het lezen moet je jezelf ook af en toe vragen stellen:
Je moet jezelf vragen of het klopt met wat je voor het lezen verwachtte.
Ook moet je bedenken of je nog steeds begrijpt wat je leest.
Je moet jezelf dus aanleren om tijdens het lezen af en toe te denken:*

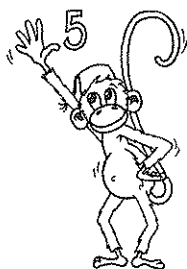
- * Snap ik nog steeds wat ik lees?*
- * Klopt het met wat ik verwacht had?*

*Als je de tekst niet meer begrijpt, moet je bedenken waarom dat zo is.
Als de verwachting niet meer klopt, moet je een nieuwe verwachting opstellen.*

In de volgende teksten staat af en toe een stop-teken:
Als je dit teken ziet, moet je jezelf de twee vragen stellen:

- * Snap ik nog steeds wat ik lees?
- * Klopt het met wat ik verwacht had?

Lees de volgende teksten en stel jezelf de vragen, vooraf en tijdens het lezen.
Schrijf de antwoorden op die vragen op.

12.
13. en
14.
15.
16.

Een aardbeving

Caroline wordt midden in de nacht wakker. Ze schrikt heel erg. Wat is er aan de hand? Wat gebeurt er? Het lijkt wel of een heel grote reus haar hele kamer door elkaar schudt. 'Nou ja', denkt Caroline. 'Doe niet zo raar, reuzen bestaan niet.' Maar dan voelt ze het weer. De hele kamer schudt heen en weer. Snel rent ze naar de slaapkamer van haar ouders. Die zijn ook net wakker geworden.

'Het lijkt wel een aardbeving', zegt de vader van Caroline.

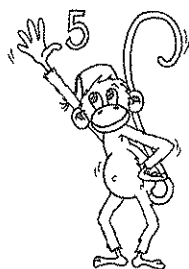
'Ik dacht dat aardbevingen in Nederland nooit voorkwamen', zegt Caroline. Haar vader vertelt dat het inderdaad niet vaak voorkomt, en als het voorkomt, zijn het meestal ook geen ernstige aardbevingen. Maar heel soms kan zo'n aardbeving vrij sterk zijn. Terwijl vader vertelt, is het alweer rustig geworden. Caroline kan lekker gaan slapen.

De volgende dag op school heeft iedereen het erover. Het is zelfs op het journaal geweest! (1)

Een aardbeving is een raar verschijnsel. Wil je weten wat een aardbeving precies is? Dat lees je hier: (2)

De aarde is geen harde bal. De aarde bestaat uit gesmolten steen. Om die zachte aardbol zit een harde schil, zoals bij een ei. Een ei kan barsten. Bij de schil van de aarde is dat ook gebeurd. Hij bestaat uit een stuk of twintig stukken. Die stukken liggen niet helemaal stil. Sommige drijven uit elkaar. En op andere plekken komen ze tegen elkaar aan. Heel langzaam, maar met een enorme kracht. Op die plekken is de aarde onrustig. Soms lekt er gesmolten steen uit: een vulkaan. En soms schuiven twee stukken land tegen elkaar. Dat gaat ongemerkt, of met schokken. En zo'n schok noemen we een aardbeving. (3)

- (1)
- (2)
- (3)

17.

18. en

19.

20.

21.

De bozbezbozzel

De bozbezbozzel lijkt wat op
een jenk, maar heeft een klein're kop. (1)

Zijn poten staan steeds twee aan twee
als eenmaal bij het stekelree.

Hij hinnikt als een maliepaard,
en als het sneeuwt heeft hij een staart.

Wanneer die staart zijn kop zou zijn,
was hij precies een spieringzwijn.

En als hij zeven staarten had,
een kolossale kolbakrat.

Nu lijkt hij nog het meeste op
een jenk, maar met een klein're kop. (2)

(Uit: Buddingh', 2000)

(1)

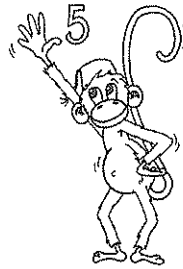
(2)

Les 2

Nog eens oefenen

Je hebt nu geleerd dat je tijdens het lezen jezelf ook af en toe nog vragen moet stellen om te kijken of je de tekst nog steeds begrijpt. Lees nu de volgende teksten en beantwoord na het lezen de vragen. Denk ook aan de vragen die je jezelf voor en tijdens het lezen moet stellen. Je hoeft de antwoorden op die vragen niet op te schrijven.

Benauwd.

- 1 'Kom je vanmiddag met mij mee?', vraagt Alex. 'Ik heb een nieuw computerspel!' David knikt. 'Oké, lijkt me leuk.' Hij wil er nog iets achteraan zeggen, maar doet dat niet. Hij vindt het veel te leuk dat Alex hem heeft gevraagd. Maar eigenlijk had hij moeten vragen of ze bij hem thuis een huisdier hebben.
- 5 Als hij die middag bij Alex binnenkomt, is er geen hond of poes te bekennen. Meteen gaan de jongens naar boven, waar de computer staat. Het spel is spannend.

Na een half uur begint David het benauwd te krijgen. Hij speelt nog even door. Dan kijkt hij Alex aan: 'Hebben jullie soms een hond of poes?'

- 'Een poes', antwoordt Alex verbaasd. David staat op. 'Zullen we buiten gaan spelen?'
- 10 'Waarom? Heb je geen zin meer?' Alex kijkt teleurgesteld. David haalt zijn schouders op. Hij aarzelt een poosje en zegt dan tegen Alex: 'Ik ben allergisch voor huisdieren.'
- 'De poes is toch niet in deze kamer', zegt Alex.
- 'Dat maakt niet uit. Ik krijg het benauwd in huizen waar dieren wonen, ook als dat dier niet in de kamer is.'
- 15 Gelukkig begrijpt Alex het en hij zegt: 'Kom op, dan gaan we naar buiten!'

- David heeft cara. Dat is een verzamelnaam voor drie soorten ziektes: astma, chronische bronchitis en long-emfyseem. Bij al deze ziektes heb je problemen met je luchtwegen en je longen. Als kinderen cara-patiënt zijn, hebben ze meestal astma. Sommige mensen met astma kunnen niet tegen huidschilfers en haren van dieren. Maar niet iedereen die astma heeft, krijgt het benauwd van dieren. Een astma-patiënt kan door veel verschillende oorzaken last van benauwdheid krijgen. Als ze het benauwd krijgen, dan komt er meer slijm in de luchtwegen en de spieren rond de luchtwegen trekken samen. Normaal heb je geen moeite met in- en uitademen. Als je luchtwegen veel nauwer zijn geworden, gaat het wel moeilijk. Dat geeft soms een piepend geluid en het maakt dat je je benauwd voelt. Het voelt dan aan alsof ze door een heel nauw rietje moeten ademen. Dat kan heel
- 25 angstig zijn, want soms lijkt het echt alsof je stikt.

(Uit: Van Erkel, 1997)

1. Wat wordt bedoeld met dat in regel 23?

.....

2. Wat betekent cara (regel 16)?

.....

Bacteriën

- 1 Bacteriën zijn heel kleine, levende deeltjes. Ze bewegen, ze groeien, ze eten en ze planten zich voort. Bacteriën zijn geen planten en geen dieren. Men noemt ze micro-organismen. Bacteriën zijn zo klein dat er tienduizend op de punt aan het eind van deze zin passen. Je hebt een microscoop nodig om ze te kunnen zien. Er is bijna geen plek te noemen waar
- 5 géén bacteriën voorkomen. Ze zitten in en op jouw lichaam, en in en op dat van andere mensen en dieren. Ze komen voor in ons eten en drinken, in gebouwen, op planten, in de bodem en in het water. Ze zweven in grote aantallen in de lucht rond. Vooral daar waar het stoffig is en vuil. Ze groeien het beste op warme, vochtige plaatsen.

- In de natuur leven bacteriën door elkaar. Om ze te kunnen onderzoeken, moeten ze
- 10 gekweekt worden. Men laat dan in een glazen schaalje op een speciale voedingsbodem één bacterie groeien. Zo ontdekte men dat er zeer veel soorten bacteriën zijn.

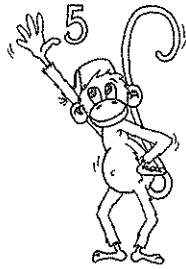
(Uit:Huizer, 1998)

3. Wat is een ander woord voor bacteriën?

.....

4. Er wordt in deze tekst een hele opsomming gegeven, waar bacteriën allemaal voorkomen. In welke regels staat die opsomming?

.....

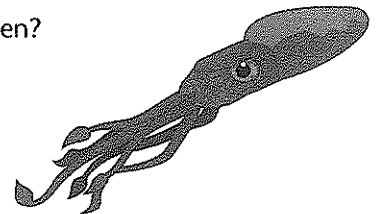

Vijanden van de inktvis.

- 1 Inktvissen zijn dieren die zichzelf goed kunnen beschermen. Ze hebben een aantal trucjes om hun aanvaller te verlammen of af te leiden. Toch heeft een inktvis wel vijanden.

- 5 Dolfijnen, haaien en moer-alen hebben allemaal inktvis op het menu staan. De schutkleur van de inktvis kan soms voorkomen dat zijn vijanden hem vinden. Gaan ze toch achter hem aan, dan gaat hij er als een speer vandoor. Door ineens een heleboel water uit te stoten, heeft de inktvis een soort straalmotor. Inktvissen kunnen een gif uitstoten waardoor de reukzin van de aanvaller wordt verdoofd. Ook mensen jagen op inktvissen. Voor veel mensen is inktvis een lekkernij. Ga maar eens kijken in een viswinkel!

- 10 Ben jij ook een vijand van de inktvis? Of heb je nog nooit inktvis gegeten?
Hoe dan ook: een inktvis heeft, ondanks zijn slimme trucjes, nog best een aantal vijanden.

5. Heeft een inktvis echt een straalmotor (regel 5-6)?

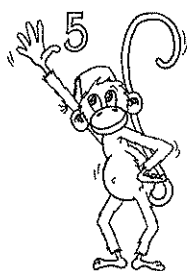
6. Wat is de hoofdgedachte van deze tekst (je mag het stappenplan gebruiken)?

.....

.....

.....

.....

Chinees Nieuwjaar

- 1 Heb jij dat ook weleens gezien? Hebben we oud-en-nieuw net achter de rug en dan rijd je langs een Chinees restaurant: ligt de hele grond bezaaid met rode snippers. Het lijkt wel van vuurwerk. Dat klopt ook. Chinezen vieren oud en nieuw namelijk op een ander
- 5 moment dan dat wij dat vieren.

- Chinees nieuwjaar wordt gevierd op de eerste dag van de eerste maand van de Chinese jaartelling. De datum is steeds anders, maar wel altijd tussen 21 januari en 20 februari. Voor meer dan een miljard mensen over de hele wereld is het de belangrijkste
- 10 feestdag van het jaar. Van tevoren maakt iedereen zijn huis goed schoon en lost lopende schulden af. Messen, scharen en naalden gaan achter slot en grendel. want anders kunnen ze per vergissing het geluk van het nieuwe jaar kapotmaken. In de kamers staan bloemen en op rode papierstroken worden gelukwensen
- 15 gekalligrafeerd. Op de avond zelf moeten de kwade geesten worden verjaagd. Omdat die bang zijn voor de gelukskleur rood, voor vuur en voor lawaai, steken de mensen ontzettend veel roodgekleurd knalvuurwerk af. Op straat dansen mensen verkleed als draken en leeuwen. Kinderen hebben nieuwe kleren aan en buigen voor hun
- 20 ouders die hun geluksgeld geven in rode enveloppen. Ze mogen zoveel snoepen als ze willen en ze krijgen op nieuwjaarsdag nooit straf.

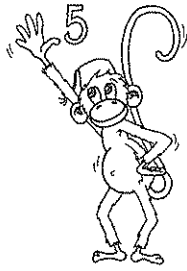
(Uit: Van Hest en Van der Valk, 1996)

7. In regel 12 staat het signaal-woord want onderstreept. Wat voor een soort signaal-woord is dit?

.....

8. Wie of wat worden bedoeld met die in regel 16?

.....

OP EEN ZEELEEUEW

Een zeeleeuw aan de Côte d'Azur
jongleerde elke dag een uur.
'En wat', vroeg een verbaasde geit,
'is daarvan nu de aardigheid?'
'Men moet', zo sprak die zeeleeuw toen,
'jongleren om het oud te doen.

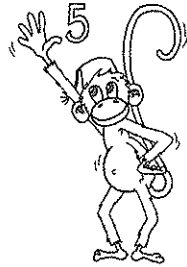
(Uit: Stip, 2000)

9. In dit gedichtje heeft de schrijver een denk-grapje gezet. Je moet nu dus heel goed met de schrijver meedenken. Snap jij het gedichtje? (Vraag het anders eens aan de leerkracht.)
-

Les 3

Nog meer oefeningen

Nu gaan we alles wat we tot nu toe geleerd hebben nog eens herhalen.

Melk

- 1 In supermarkten vind je melk in de koeling. Deze melk blijft hooguit een week goed. Ook buiten de koelvakken staat er melk. Deze melk is ongeopend maanden goed te houden. Het verschil met de melk in de koeling is ontstaan door de verwerking in de fabriek. Als je de twee soorten melk proeft, weet je
- 5 misschien al wat het verschil is: de melk die het langste goed blijft, heeft een kooksmaakje. Deze melk is *gesteriliseerd*: de bacteriën in de melk worden in enkele seconden gedood bij een temperatuur van 120 graden. Dat is heter dan kokend water.

- Niet iedereen vindt het kooksmaakje van gesteriliseerde melk lekker.
- 10 Gelukkig deed de Fransman Pasteur in de negentiende eeuw een mooie ontdekking. Die kwam erop neer dat je melk niet per se zo heel heet hoeft te koken. Ook bij temperaturen onder het kookpunt bleken veel bacteriën dood te gaan. De melk moet dan wel langer verhit worden dan bij steriliseren. Bij dit (naar de ontdekker genoemde) *pasteuriseren* wordt de melk verhit tot 70
- 15 graden, iets heter dan warm water uit de kraan. Het duurt ongeveer een half uur. De melk krijgt geen kooksmaak. Alleen, niet alle bacteriën gaan bij het pasteuriseren dood. Om te verhinderen dat de paar overlevende bacteriën de melk bederven, moet deze gekoeld worden. Daarom staat gepasteuriseerde melk in de winkel in de koeling.

(Uit: Akker, 1998)

1. Wat betekent *gesteriliseerd* (regel 6)?

.....

2. Wat betekent *pasteuriseren* (regel 14)?

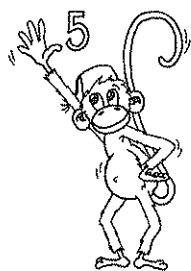
.....

3. Wat wordt bedoeld met dat in regel 7?

.....

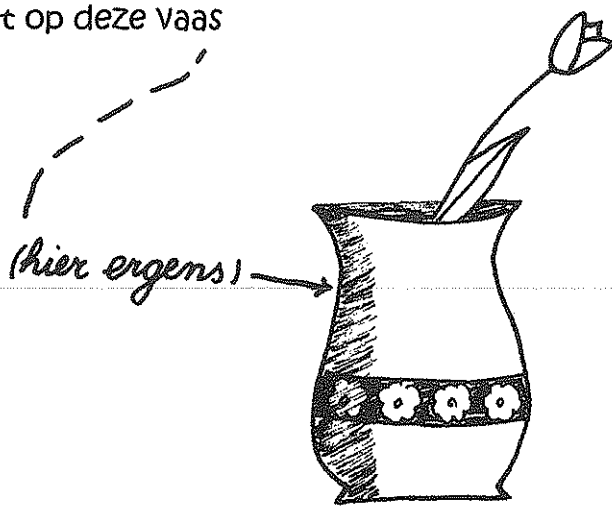
4. Wat wordt bedoeld met het in regel 15?

.....

UULTJE MOLEKUULTJE

- 1 Ach, Uultje Molekuultje is zo klein
als enkel molekuultjes kunnen zijn,
ze draagt een hoed met rozen en een paarse parasol,
een mandje met frambozen en een onderjurk van wol,
5 ze heeft een broek met franje en een jurkje van katoen.
met bloemetjes oranje en met blaadjes vermiljoen.
o, Uultje Molekuultje is zo aardig en zo fijn,
ik zou haar willen tekenen, maar ja - Ze is te klein. **STOP**
(Je kunt een molekuultje met het blote oog niet zien,
10 als je een sterk vergrootglas had... nou dan misschien.)
Je moet het maar geloven dus,
ze zit op deze vaas

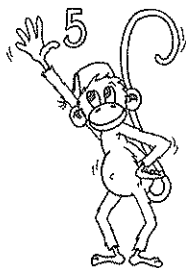

meer kan ik niet voor jullie doen -
helaas, helaas, helaas. **STOP**

(Uit: Huber, 1989)

5. Wat wordt bedoeld met het in regel 11?

6. Wat bedoelt de schrijver met "meer kan ik niet voor jullie doen" (regel 13)?

Ons drinkwater

- 1 Als je dorst hebt, drink je water. Of je drinkt thee of limonade, waarvoor ook water nodig is. Het is heel gemakkelijk: even de kraan opendraaien en er komt schoon, helder water uit. Het lijkt zo gewoon, maar waar komt ons drinkwater eigenlijk vandaan?

- 5 In ons land staan ongeveer 250 pompstations. Dat zijn bedrijven die het grondwater, dat vijftig tot honderd meter diep zit, oppompen. Dit water is tien tot honderd jaar oud, zo lang zit het al in de grond. Dit grondwater is al aardig schoon, want in die lange tijd die het nodig heeft om zo diep te zakken gaan de bacteriën dood. Nadat het grondwater is opgepompt, moet het nog verder gezuiverd worden. Eerst moet er zuurstof bij. Door die zuurstof gaat het vuil dat nog in het water zit, samenklonteren. Die klontjes vuil worden
10 daarna uit het water gehaald door filters. Het schone water wordt tenslotte opgeslagen in een *reinwaterkelder*. Daar wordt het bewaard tot het wordt afgeleverd.

- In het meest westelijke deel van Nederland, waar geen zoet grondwater is, moet drinkwater gemaakt worden uit rivieren en meren en sloten. Eerst wordt het water uit de Rijn en de Maas drie maanden opgeslagen in de Brabantse Biesbosch. Dat is een gebied
15 met heel veel water en eilandjes. In die tijd kunnen bepaalde stoffen *bezinken*. Daardoor wordt het water al gedeeltelijk gezuiverd. Daarna wordt het in de duinen gepompt. Dat heet *infiltreren*. Door het zand wordt het verder gezuiverd. En dan volgt de zuivering, zoals dat bij grondwater ook gebeurt.
- 20 Er moet dus nog heel wat gebeuren voordat wij schoon water uit de kraan krijgen. Het is een heel ingewikkeld proces. Maar ja, wij kunnen nou eenmaal niet zonder lekker, helder, schoon drinkwater!

(Uit: Van Erkel, 1997b).

7. Wat is een *reinwaterkelder* (regel 11)?

.....

8. Wat betekent *infiltreren* (regel 17)?

.....

9. In de laatste alinea staan 2 signaal-woorden: dus en maar. Welke van de twee is het belangrijkste in deze tekst en waarom?

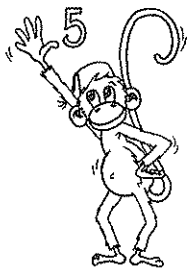
.....

10. Wat is de hoofdgedachte van deze tekst (gebruik het stappenplan)?

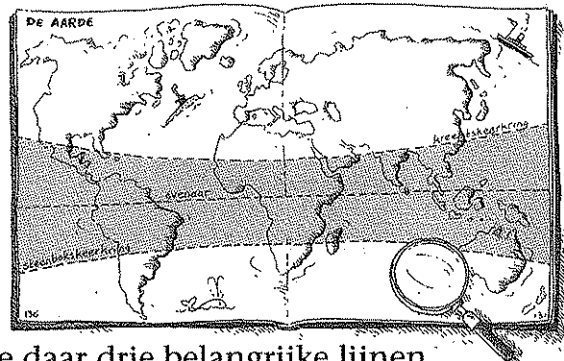
.....

.....

.....

De tropen.

- 1 Als je de wereld in een atlas bekijkt, zie je daar drie belangrijke lijnen. De middelste lijn is de *evenaar*. Die lijn heet zo, omdat hij overal "even" ver van de beide polen verwijderd ligt. De evenaar verdeelt de wereld in twee gelijke delen: het noordelijk halfrond en het zuidelijk halfrond. Europa ligt op het noordelijk halfrond, Australië bijvoorbeeld op het zuidelijk halfrond. **STOP**
- 5 De twee andere lijnen zijn de keerkringen. Ze liggen aan beide kanten van de evenaar, op precies dezelfde afstand, evenwijdig aan elkaar. De ene heet de kreeftskeerkring en ligt op het noordelijk halfrond. De andere heet de steenbokskeerkring en deze ligt op het zuidelijk halfrond.
- 10 Het gebied tussen de keerkringen heet de tropen. Het woord "tropen" is eigenlijk een Grieks woord. Het betekent: wending of keer. Dat heeft te maken met de zon. Op 21 juni staat de zon loodrecht boven de kreeftskeerkring. Op dat moment begint bij ons, op het noordelijk halfrond, de zomer. Op het zuidelijk halfrond wordt het dan winter. Daarna beweegt de zon elke dag een stukje zuidwaarts. Dat merk je, want elke dag wordt het 's avonds iets eerder donker. De zon komt ook elke dag iets later op. De dagen worden korter.
- 15 Een half jaar later, op 21 december, staat de zon loodrecht boven de steenbokskeerkring. Dan "keert" hij weer om. Bij ons wordt het dan winter. De dagen worden weer langer. Op het zuidelijk halfrond is het zomer. **STOP**
- 20 In het gebied tussen die keerkringen, in de tropen, is de zon er dus volop; het is er altijd zomer. **STOP**

(Uit: Jansen, 1997)

11. Wat betekent de evenaar (regel 2)?

.....

12. Wat betekent de tropen letterlijk (regel 10)?

.....

13. Wat is de hoofdgedachte van deze tekst (je mag het stappenplan gebruiken)?

.....

.....

.....

